

Despre asprimea și bucuriile ocultării

Nu mi-am închipuit niciodată că a scrie un *cuvânt-înainte* pentru cartea unui om pe care l-ai cunoscut și l-ai iubit poate fi o misiune dificilă. Dar, iată, azi încerc acest sentiment. Și nu pentru faptul că acest *cuvânt-înainte* e merit unei cărți al cărei conținut nu-l cunosc – nici de mai demult, nici de acum. Ci pentru că – îmi dau seama acum! – știu așa de puține lucruri despre autorul textelor reunite sub titlul care zgândărește puternic mintea și sufletul, *Monarhul ascuns*. Va fi fost însuși Vasile Lovinescu un „monarh ascuns”?

Cel pe care publicul românesc l-a descoperit așa de târziu, spre sfârșitul anilor '60 – când „România literară” i-a tipărit vreo două texte – pentru a-l cunoaște mai bine, prin *Al patrulea hagialâc*, abia în preziua morții sale, a fost, în adevăr, un om în care, pentru majoritatea semenilor, ar fi fost imposibil de ghicit „monarhul”. Singuratic, fără să fie mizantrop, tăcut, fără să fie necomunicativ, concentrat, fără să fie neatent la cele din jur, Vasile Lovinescu era omul care putea să treacă absolut neobservat.

Îl văd – e o imagine foarte puternică – străbătând spațiul cu un pas elastic, ușor aplecat într-o parte, de obicei cu o nuielușă în mână, îmbrăcat simplu, cu o bluză cu mânecă scurtă purtată peste pantaloni și cu pantofi de tenis: ținuta de plimbare. Când îi chem imaginea, din sacul amintirilor mele, *aceasta* e cea care vine imediat, deși l-am văzut de câteva ori și în ținută de gală, plecând în plimbările sale pe dealurile din preajma orașului nostru natal ori la întoarcerea din aceste plimbări, când trecea uneori și pe la poarta casei în care am copilărit; de-l zăream pe fereastră, săream din locul meu și-i ieșeam în cale la poartă. „Ce faci, Sorinel?” – era suficient pentru ca băiatul cu pantaloni scurți să iasă din ogradă și să-l conducă până acasă.

Notă asupra ediției

Nu s-ar putea afirma cu certitudine că Vasile Lovinescu este astăzi îndeajuns de familiar cetitorului valah. Asta fie și după *Al patrulea hagialâc*, cel din 1981, unde însoțea, în voluptuoasele lor inițieri nocturne, *Craii de Curtea-Veche*, ai lui Mateiu Caragiale, ori după deșirarea țesăturii ezoterice a textelor naratorului humuleștean din *Creangă și Creanga de aur* (1989).

Nu s-ar putea concede hotărât, fără riscul unei oarecari gratuități, nici că Omul din Fălticeni, suveranul „Prinț al Arcanelor” – cum îl numește Luca Pițu, în a sa primă *Navetă esențială* (Ed. Moldova, Iași, 1991, p. 147) – și-ar fi câștigat, chiar și după grabnica epuizare a precedentelor, o cotă de popularitate suficientă pentru a-l imuniza definitiv la răceala și ignoranța posterității.

Firește, între popularitatea unui autor și valoarea scrierilor sale nu există un raport de condiționare directă și necesară – mai ales atâta vreme cât prejudecățile *alterilor* pot fi parazitare serios de prejudecăți ale momentului. Or, nu declarase și Petre Țuțea – unul dintre Marii Neștiuți ai zilei – că popularitatea poate fi un simptom al excesului? Că și ea, ca orice surplus, ar putea să fie doar o copie a superficialului, a desfrâului narcisic, monden și modist?

De altfel, Vasile Lovinescu nu s-a lăsat ispitit de stridențele gloriei salonarde, conferite spontan, la sunetele boemei literare bucureștene, nici de arbitrariile pieței publicistice care, în schimbul acceptării unor insidioase ritualuri curtenitoare, l-ar fi aliniat, poate mai lesne, personalităților socotite acum câțiva ani *en vogue*. Zumzetului stereotip și convențional al celei mai mari părți a presei de atunci i-au fost

MITUL MONARHULUI ASCUNS (Permanență și ocultare)

Ideea de permanență nu este de loc solidară cu aceea de supranatural, cel puțin în aspectele ei imediate. Există pârgii imuabile și în lumea noastră, care condiționează în mod necesar mișcarea, inconceptibilă fără ele. Orice dinamism în Univers necesită un plan de referință, după cum și râul se scurge pe albie, între maluri.

Permanențele sunt evidente și în plan social, iar propagarea dialectică șerpuiește de fapt de-a lungul liniei drepte. În aspectul cel mai periferic, o funcție și titularul ei pot coincide un moment, dar solidarare nu sunt; titularul dispare, funcția rămâne și un alt om o reprezintă succesiv. Este o aplicare a legii perpetue de solidaritate și dezbinare, de mișcare și rezistență, vizibilă până și în firul de cărbune incandescent, în lampa ce ne luminează masa: o flacără cu tendință și natură devoratoare, o rezistență care-i fixează virulența; rezultatul este lumina. Rezistența este funcția, mișcarea e curgerea indefinită de ființe care se înfășoară în jurul ei, în spațiul unei clipe.

Mai demult, în om, era o nevoie de absolut aproape incomprehensibilă evului nostru, care-l făcea să se întrebe, să se neliniștească: de ce efemerul nu se permanentiza, de ce titularul nu poate dura cât funcția, de ce un Domn, Rege, Împărat nu era tot atât de peren ca și demnitatea pe care și-o asumase cu plenitudine, cu o strălucire topind limitele temporalului? Omul accepta greu efemerul, dar și mai greu disocierea dintre efemer și permanența care-l iluminează o clipă. Aceeași năzuință care îl îndemna să încremenească clipa amurgului, precum Făt-Frumos leagă pe Murgilă de un copac în faptul serii, îi da ghes să se întrebe dacă ființe fabuloase, care îi

Frumoasa adormită¹

Considerațiile pe care le-am făcut într-un alt studiu al nostru, referitoare la mitul lui Ciubăr Vodă, gravitează în jurul doctrinei esențiale a unei funcțiuni centrale și perpetue în ciclu, ocultată din cauza întunecării vremurilor. Această ocultare apare, din afară, ca o cădere în letargie și torpoare a titularului funcțiunii, dar numai în perspectivă exterioară și profană. În ea însăși, funcția este imuabilă și fără scăderi; nu doctrina s-a depărtat de oameni, ci oamenii de doctrină. Ca atare, și doctrina și purtătorul ei se pot oricând reactualiza, trecând de la putere (potențialitate) la act, fie pentru solitarul care-și amintește de ele printr-un fenomen de *anamnesis*, fie pentru colectivitatea umană, cum o arată cu prisosință și unanim toate speranțele eshatologice.

În mituri ocultarea este simbolizată în felurite chipuri: se spune că Frederic Barbarossa stă toropit pe tronul său din peștera turingiană, iar barba-i înconjură aproape de trei ori masa rotundă; la o sută de ani ridică pleoapele și întreabă dacă se mai rotesc corbii deasupra muntelui Kyffhauser; despre regele Arthur legenda zice că, rănit de spada nepotului său răzvrătit, zace în comă, între viață și moarte, în insula sfântă Avallon. De asemenea, se spune că Imamul ascuns al șiiților iranieni, după o ocultare minoră de 70 de ani, s-a cufundat în apele ocultării majore până la ziua hotărâtă de Plerom; iar pe Ciubăr Vodă l-au mâncat guzganii. Lui Asura, Măselele pământului i-au măcinat substanța; esențialitatea Voievo-dului perpetuu este la adăpostul oricărei scăderi.

¹ „... totii eroii adormiți”